

Регіональне управління та місцеве самоврядування

УДК 352/ 354

Павленко Олег Анатолійович

доктор педагогічних наук,

начальник кафедри загальновійськових дисциплін

Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут

Pavlenko Oleg

Doctor of Pedagogical Sciences,

Head of the Combined Military Disciplines

Kruty Heroes Military Institute of Telecommunications and Information Technologies

ORCID: 0000-0001-8752-1949

Зіборєва Ольга Борисівна

доктор філософії в галузі права,

провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу

Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут

Ziborieva Olha

Doctor of Philosophy in Law,

Leading researcher of the research department

Kruty Heroes Military Institute of Telecommunications and Information Technologies

ORCID: 0000-0001-7566-4600

**ДОБРОВОЛЬЧІ ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У
СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ
ОБОРОНИ УКРАЇНИ: АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
VOLUNTEER FORMATION OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN
THE SYSTEM OF NATIONAL SECURITY AND TERRITORIAL
DEFENSE OF UKRAINE: ASPECTS OF PUBLIC ADMINISTRATION**

Анотація. Вступ. В статті проведено аналіз діяльності добровольчих формувань територіальних громад (ДФТГ) через призму публічного управління у сфері національної безпеки та оборони. Розглянуто роль і місце ДФТГ у системі публічного управління сектором безпеки, координацію з військовими адміністраціями, Силами територіальної оборони та органами місцевого самоврядування. Проаналізовано управлінські підходи до організації, фінансування та кадрового забезпечення формувань, а також проблеми відсутності статусу юридичної особи та механізми їх подолання через участь органів місцевого самоврядування та державну підтримку. Підкреслено, що ефективне публічне управління ДФТГ сприяє підвищенню обороноздатності держави, оперативності реагування на загрози та формуванню дієвої моделі національного спротиву.

Мета. Метою статті є обґрунтування доцільності застосування добровольчих формувань територіальних громад у системі оборони України та визначення ключових управлінських підходів до їх інтеграції в національну безпекову політику.

Матеріали та методи. У процесі дослідження було використано комплекс нормативно-правових, аналітичних та емпіричних джерел, які стали основою для вивчення діяльності добровольчих формувань територіальних громад в контексті державного управління у сфері оборони.

Результати. В результаті встановлено, що добровольчі формування територіальних громад є важливим елементом системи оборони України, які потребують ефективного державного управління, координації з владою та ЗСУ, а також чіткої нормативно-правової бази для підвищення своєї ефективності та інтеграції у національну систему безпеки.

Перспективи. Подальші дослідження можуть зосередитися на розробці інтегрованих моделей управління добровольчими формуваннями територіальних громад із вдосконаленням координації між підрозділами, органами місцевого самоврядування та силовими структурами та впровадженню цифрових платформ для оперативного управління ресурсами та комунікації, з можливістю апробації в пілотних регіональних проєктах у стратегічно важливих громадах.

Ключові слова: державне управління, національна безпека, територіальна оборона, добровольчі формування, оборона України, територіальні громади.

Summary. *Introduction. The article is devoted to the analysis of the activities of voluntary formations of territorial communities (VFG) through the prism of public administration in the sphere of national security and defense. The integration of VFG into the system of public administration of the security sector; coordination with military administrations, Territorial Defense Forces and local self-government bodies is considered. The analysis of managerial approaches to the organization, financing, and staffing of formations, as well as the problems of the lack of legal entity status and mechanisms for overcoming them through the participation of local governments and state support, was conducted. It is emphasized that effective public governance of the Federal Territorial Administration contributes to increasing the state's defense capability, the efficiency of responding to threats, and the formation of an effective model of national resistance.*

Purpose. *The purpose of the article is to substantiate the expediency of using voluntary formations of territorial communities in the defense system of Ukraine and to determine the key management approaches to their integration into the national security policy.*

Materials and methods. In the research process, a complex of regulatory, analytical and empirical sources was used, which became the basis for studying the activities of voluntary formations of territorial communities in the context of state administration in the field of defense.

Results. As a result, it was established that voluntary formations of territorial communities are an important element of the defense system of Ukraine. They require effective state management, coordination with the authorities and the Armed Forces of Ukraine, as well as a clear regulatory and legal framework to increase their effectiveness and integration into the national security system.

Prospects. Further research may focus on developing integrated models for managing voluntary formations of territorial communities with improved coordination between units, local governments, and law enforcement agencies, and the implementation of digital platforms for operational resource management and communication, with the possibility of testing in pilot regional projects in strategically important communities.

Key words: public administration, national security, territorial defense, volunteer formations, defense of Ukraine, territorial communities.

Постановка проблеми. Розбудова системи національного спротиву, зокрема територіальної оборони, вимагає ефективної взаємодії між військовими структурами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Добровольчі формування територіальних громад виступають новим інструментом державної оборони, забезпечуючи платформу для громадян, які прагнуть долучитися до захисту України, але з різних причин не можуть служити у Силах територіальної оборони Збройних Сил України — зокрема через вікові чи фізичні обмеження, сімейні обставини або інші поважні причини.

Створення, організація та функціонування ДФТГ як єдиної системи управління потребують: узгодженості управлінських рішень, ефективної координації між різними рівнями влади, чіткого визначення джерел та процедур фінансування, а також належного контролю за використанням ресурсів.

Незважаючи на наявність законодавчої бази, що регламентує діяльність таких формувань, на практиці зберігаються проблеми щодо фінансування, матеріально-технічного забезпечення та організації діяльності, особливо в умовах воєнного стану.

Водночас члени ДФТГ, які залучаються до виконання бойових завдань на підставі рішення Головнокомандувача, отримують комплекс гарантій, що надаються контрактникам і мобілізованим. Однак, інші добровольці, які не залучаються до безпосередніх бойових дій, стикаються з організаційними та соціальними викликами, що зумовлює необхідність детального визначення їхнього правового статусу, рівня державних гарантій та співвідношення прав і обов'язків із військовослужбовцями Сил територіальної оборони.

Таким чином, перед державним управлінням постає завдання формування ефективного механізму інтеграції ДФТГ у систему національної безпеки та оборони, що забезпечуватиме належне нормативно-правове, фінансове, організаційне та кадрове підґрунтя їх діяльності. Удосконалення цього механізму потребує наукового обґрунтування управлінських рішень та вироблення практичних рекомендацій для підвищення ефективності публічного управління у сфері територіальної оборони.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз опрацьованих джерел свідчить, що у вітчизняній літературі науковці здебільшого приділяють увагу соціальному захисту та матеріальному забезпеченні членів ДФТГ, а також питанням їхньої підготовки. Різні аспекти цієї

багатогранної проблеми досліджують Бутусов Ю. [4], Ворона П. [5], Бобрицький Л. [5], Горпинюк О. [6], Завістовський О. [7], Мина В. [8], Хорт І. [9] та інші. Але важливим напрямом, який потребує подальшого вивчення, є інтеграція ДФТГ у систему державного публічного управління сектором безпеки та оборони, координація їхньої діяльності з органами місцевого самоврядування, військовими адміністраціями та силами територіальної оборони.

Метою статті є обґрунтування доцільності застосування добровольчих формувань територіальних громад у системі оборони України та визначення ключових управлінських підходів до їх інтеграції в національну безпекову політику.

Виклад основного матеріалу. Добровольчі формування територіальних громад є невід’ємною складовою системи територіальної оборони України та ключовим елементом національної системи спротиву. Вони створюються на рівні місцевих громад для участі у заходах з охорони та оборони населених пунктів, виконання інженерних, логістичних та інших допоміжних завдань, спрямованих на забезпечення потреб територіальної оборони та реагування на загрози національній безпеці.

Завдання територіальної оборони закріплені на законодавчому рівні, зокрема, це передбачено у Законі України «Про основи національного спротиву» [2], Положенні про добровольчі формування територіальних громад, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1449 [3], а також у Порядку організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад для виконання завдань територіальної оборони (постанова КМУ від 29 грудня 2021 р. № 1447) та інших підзаконних актах. Дані документи визначають правовий статус формувань, порядок їх організації та взаємодії

з органами влади, що забезпечує законодавчу основу для їх функціонування.

Членом добровольчого формування може стати громадянин України віком від 18 років, який проживає на території громади, пройшов медичний, професійний та психологічний відбір і уклав контракт добровольця територіальної оборони. Контракт укладається між командиром формування та особою, яка подала заяву про членство, строком на три роки [3]. Члени ДФТГ, які уклали контракт, користуються соціальними та правовими гарантіями, передбаченими законодавством України, зокрема Законом «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей» [1] та статтею 119 Кодексу законів про працю України. Зокрема, це гарантує збереження робочого місця та середнього заробітку під час виконання обов'язків, а також доступ до пільг і гарантій у період мобілізації чи підготовки до неї [6].

Таким чином, система соціально-правового захисту членів ДФТГ є комплексною, стабільною та детермінованою, що позитивно впливає на національну безпеку та мотивує громадян до добровільної участі у територіальній обороні.

Добровольчі формування територіальних громад займають особливе проміжне положення між державними військовими структурами та місцевими громадами, а також тісно пов'язані з органами місцевого самоврядування (ДФТГ створюються територіальними громадами і діють на їхній території, що дозволяє швидко реагувати на локальні загрози та ефективно використовувати ресурси на місцях).

Відповідно до абзацу 2 частини 1 статті 4 Закону України № 1702 [2], територіальна оборона держави складається з трьох основних складових — військової, цивільної та військово-цивільної. Добровольчі формування територіальних громад разом зі штабами зон (районів) територіальної оборони, які створюються обласними та районними військовими

адміністраціями, належать саме до військово-цивільної складової. Для ефективної участі у заходах територіальної оборони органам місцевого самоврядування важливо чітко розуміти статус, завдання та повноваження суб'єктів інших складових системи, адже взаємодія між ними здійснюється на всіх рівнях — від місцевого до державного.

Водночас, військова складова територіальної оборони охоплює такі основні елементи: Командування Сил територіальної оборони Збройних Сил України; регіональні органи військового управління Сил територіальної оборони; бригади Сил територіальної оборони Збройних Сил України; батальйони, що входять до складу цих бригад; інші сили і засоби Збройних Сил України, залучені за рішенням Головнокомандувача. Законодавство надає особливу роль саме військовій складовій, якій належить провідна роль в організації територіальної оборони.

Відтак, органи місцевого самоврядування та військові адміністрації населених пунктів, на території яких створені добровольчі формування територіальних громад, повинні враховувати, що вимоги щодо організації діяльності, виконання окремих завдань та матеріально-технічного забезпечення формувань, які надходять від керівників підрозділів Збройних Сил України у межах їхньої територіальної юрисдикції, мають пріоритетний характер і підлягають першочерговому виконанню.

Водночас значну роль у системі територіальної оборони відіграє й цивільна складова. Згідно із частиною 3 статті 4 Закону № 1702 «Про основи національного спротиву» [2], до неї належать усі державні органи та органи місцевого самоврядування, залучені до реалізації заходів територіальної оборони.

Чітке розуміння ролей і повноважень кожного учасника цього процесу є надзвичайно важливим для органів місцевого самоврядування та військових адміністрацій, адже від цього залежить обсяг їхніх повноважень у сфері забезпечення діяльності ДФТГ, а також визначення

кола суб'єктів, які можуть надавати підтримку, координувати або давати розпорядження щодо питань функціонування добровольчих формувань.

Організація взаємодії в межах національного спротиву на рівні територіальної громади передбачає чітку координацію між органами місцевого самоврядування, військовими адміністраціями та підрозділами Сил територіальної оборони. Основою цієї взаємодії є спільне розроблення єдиного плану заходів з територіальної оборони, у якому визначаються завдання ДФТГ, джерела їхнього забезпечення та порядок використання ресурсів громади, у тому числі благодійної чи гуманітарної допомоги.

Використання благодійної або гуманітарної допомоги можливе лише за умови, якщо благодійник або волонтерська організація надали згоду на її використання для оборонних потреб або не визначили конкретного цільового призначення цих ресурсів. Водночас органи місцевого самоврядування (ОМС) повинні враховувати, що частина міжнародних партнерських і благодійних програм прямо забороняє використання наданих ресурсів для військових чи оборонних цілей. Тому перед передачею такої допомоги на потреби територіальної оборони необхідно попередньо узгодити умови її використання з організацією, яка надала підтримку.

Оскільки ДФТГ не мають статусу юридичної особи, усі матеріальні ресурси мають оприбутковуватися на балансі ОМС, а їх передача здійснюється за актом приймання-передачі відповідно до запиту командира формування. Для фінансування потреб ДФТГ громада має ухвалити місцеву цільову програму з питань територіальної оборони, що визначає конкретні заходи, відповідального розпорядника бюджетних коштів і механізм фінансування. Такі програми затверджуються сесією місцевої ради або начальником військової адміністрації. Видатки можуть проводитися безпосередньо з місцевого бюджету або у формі субвенцій державному бюджету для фінансування військових частин, ТЦК чи

підрозділів Нацгвардії. Закупівлі товарів і послуг для забезпечення ДФТГ здійснюються за процедурами, визначеними Законом України «Про оборонні закупівлі», у тому числі за прямими договорами.

Інформація про ДФТГ, їх чисельність і забезпечення є службовою та обмежується у доступі на період воєнного стану. Водночас після його скасування громади зобов'язані оприлюднити дані про використання коштів і майна, звітувавши перед населенням.

Таким чином, ефективна організація заходів із взаємодії в рамках національного спротиву на місцевому рівні вимагає належного планування, дотримання норм чинного законодавства, прозорих механізмів фінансування та дотримання вимог безпеки і звітності.

На час дії воєнного стану сільські, селищні та міські голови мають право одноосібно приймати рішення про використання коштів місцевого бюджету для потреб Збройних Сил України або забезпечення заходів правового режиму воєнного стану. Такі рішення ухвалюються лише за запитом військового командування чи військової адміністрації у випадку невідкладної потреби і оформлюються розпорядженням голови громади без погодження з радою чи виконкомом. Розпорядження можуть стосуватися, зокрема, закупівлі матеріалів, пального, забезпечення ДФТГ, проведення евакуації населення чи організації харчування підрозділів [4]. Важливо, що органи місцевого самоврядування не можуть самостійно здійснювати заходи воєнного режиму — вони лише фінансово та організаційно підтримують дії військового командування. Після прийняття такого розпорядження місцева рада зобов'язана внести зміни до програми територіальної оборони та місцевого бюджету, виходячи з факту ухваленого рішення. Договори, укладені головою громади під час воєнного стану, не потребують затвердження радою, якщо їх строк не перевищує одного року після скасування воєнного стану.

Крім того, відповідно до п. 222 Прикінцевих положень Бюджетного кодексу України, громади можуть перераховувати кошти з місцевих бюджетів до державного бюджету для потреб мобілізації та оборони. Таке рішення ухвалюється місцевою радою або військовою адміністрацією і не потребує затвердження місцевої програми чи укладення договору. Кошти зараховуються до спеціального фонду державного бюджету за кодом КТПКВК 9820.

Отже, законодавство забезпечує оперативність прийняття рішень органами місцевого самоврядування у сфері фінансування оборонних заходів, водночас залишаючи за військовим командуванням провідну координаційну роль.

Основна перевага застосування ДФТГ полягає у здатності забезпечувати оперативне реагування на локальні загрози без залучення значних сил Збройних Сил України. Залучення громадян до участі у таких формуваннях сприяє реалізації концепції всеохоплюючої оборони, заснованої на принципі широкої участі населення у забезпеченні національної безпеки. Залучення місцевих жителів, які добре знають територію, інфраструктуру та особливості своєї громади, можуть більш ефективно організовувати оборону критичних об'єктів, транспортних комунікацій, ліній постачання тощо. Водночас діяльність таких формувань сприяє підвищенню рівня громадянської свідомості, розвитку культури безпеки та національно-патріотичного виховання.

Для забезпечення ефективної діяльності добровольчих формувань територіальних громад в умовах воєнного стану на місцевому рівні реалізуються спеціальні цільові програми з питань територіальної оборони. Перелік заходів таких програм охоплює організаційні, матеріально-технічні, логістичні та інформаційні напрями підтримки ДФТГ і підрозділів територіальної оборони. До основних заходів належить: *транспортне забезпечення* (перевезення членів формувань,

придбання або оренду транспортних засобів); *матеріально-технічне зміцнення* (закупівлю засобів зв'язку, аптечок, спорядження, предметів облаштування позицій, ремонт місць дислокації); *медичне забезпечення* (попереднє обстеження кандидатів у ДФТГ, придбання медичних матеріалів); *інформаційну підтримку* (проведення кампаній з інформування населення, виготовлення посвідчень членів формувань); а також *логістичну та побутову підтримку* (організацію харчування, облаштування блокпостів, забезпечення умов для зборової підготовки та чергування).

Комплексне виконання зазначених заходів дозволяє підвищити боєздатність територіальних громад, зміцнити їхню стійкість до зовнішніх загроз і забезпечити ефективну взаємодію між місцевим самоврядуванням, військовими структурами та громадянським суспільством у сфері національної безпеки.

Більшість заходів реалізується через надання субвенцій з місцевих бюджетів до державного бюджету, що дозволяє уникати порушень законодавства щодо військових закупівель органами місцевого самоврядування.

У цілому, програма спрямована на забезпечення готовності ДФТГ і підрозділів тероборони до виконання завдань оборони, підтримку їх функціонування та інтеграцію місцевих ресурсів у загальнодержавну систему безпеки.

Аналізуючи участь ДФТГ у заходах оборони виокремлюємо декілька рівнів організації, а саме: командир формування діє як член територіальної оборони, голова громади або обласної військової адміністрації відповідає за виділення ресурсів, а територіальні центри комплектування та соціальної підтримки здійснюють облік і оперативний контроль. Але ефективність координації іноді ускладнюється через розмитість повноважень і відсутність єдиного планування між рівнями громада —

область — Генеральний штаб, що призводить до затримок у прийнятті рішень, неузгодженості дій та нерівномірного розподілу ресурсів, знижуючи оперативність реагування на загрози. Для підвищення ефективності взаємодії необхідне чітке визначення повноважень, запровадження єдиних процедур планування та координації між усіма рівнями управління, а також регулярне проведення навчань і тренувань із залученням усіх зацікавлених сторін.

Обґрунтування управлінських підходів до інтеграції добровольчих формувань територіальних громад у систему державного управління сектором безпеки та оборони ґрунтується на необхідності забезпечення цілісності, узгодженості та ефективності функціонування системи національної безпеки в умовах воєнного стану та загроз територіальній цілісності України. Передусім інтеграція добровольчих формувань територіальних громад передбачає поєднання централізованого державного управління з елементами децентралізації, що дозволяє максимально ефективно використовувати потенціал місцевих ресурсів. На нашу думку, для ефективного функціонування добровольчих формувань необхідне впровадження системного управлінського підходу, який поєднує державне регулювання, військову координацію та громадянську ініціативу, та ґрунтується на принципах єдності командування, субсидіарності, координації та відповідальності.

На стратегічному рівні ключовим є *нормативно-правовий підхід*, який забезпечує правове закріплення ролі та місця ДФТГ у структурі сектора безпеки й оборони. Він передбачає чітке визначення компетенцій, повноважень і підпорядкування добровольчих формувань, що унеможливорює дублювання функцій між військовими, цивільними та місцевими органами влади.

На організаційному рівні доцільним є застосування *інституційно-координаційного підходу*, який забезпечує взаємодію ДФТГ із Силами

територіальної оборони, військовими адміністраціями, ОМС та іншими структурами сектору безпеки. Ефективність цього підходу залежить від налагодження єдиної системи управління, стандартизації процедур планування, звітності та обміну інформацією.

З управлінської точки зору важливим є також *ресурсно-функціональний підхід*, який зосереджується на забезпеченні формувань необхідними матеріальними, фінансовими та кадровими ресурсами. Його реалізація передбачає створення механізмів державної підтримки, залучення місцевих бюджетів, благодійних та гуманітарних ресурсів, а також формування кадрового резерву територіальної оборони.

Крім того, інтеграція ДФТГ у систему державного управління потребує впровадження *системно-комунікаційного підходу*, який сприяє формуванню єдиного інформаційного простору між усіма суб'єктами територіальної оборони. Зокрема, це передбачає розвиток цифрових платформ управління, автоматизованого обліку, моніторингу діяльності формувань та підвищення прозорості управлінських процесів.

Отже, інтеграція добровольчих формувань територіальних громад у систему державного управління сектором безпеки та оборони має ґрунтуватися на комплексному поєднанні правового, організаційного, ресурсного та комунікаційного підходів. Такий підхід забезпечує узгодженість дій державних і місцевих органів, підвищує обороноздатність країни та сприяє формуванню ефективної моделі національного спротиву. Для подальшого розвитку добровольчих формувань територіальних громад важливим є вдосконалення законодавчої бази, запровадження єдиних державних програм підтримки, розроблення цифрових платформ управління, проведення пілотних проєктів у регіонах із підвищеним рівнем загроз, а також підвищення професійної підготовки керівників громад і командирів формувань. Зокрема, доцільним є створення єдиного реєстру районів оборони, розроблення методичних рекомендацій з питань

інженерного облаштування, удосконалення механізмів міжвідомчої координації та запровадження системної фінансової підтримки добровольчих формувань через державний бюджет.

Висновки та перспективи подальших досліджень Проведене нами дослідження засвідчило, що добровольчі формування територіальних громад є важливою складовою системи національного спротиву та територіальної оборони України, забезпечуючи оперативну локальну реакцію на загрози безпеці держави. Вони виконують інтеграційну функцію на перетині державної оборонної системи та територіальної громади, створюючи мобілізаційний резерв, підтримуючи локальну оборонну готовність та охорону стратегічно важливих об'єктів критичної інфраструктури. Ефективність діяльності ДФТГ значною мірою залежить від інтеграції у систему державного управління сектором безпеки та оборони, налагодження координаційних механізмів між різними рівнями управління, чіткого розмежування повноважень та забезпечення стабільного кадрового, матеріального й фінансового підґрунтя.

Водночас, відсутність статусу юридичної особи, недосконалість законодавчої бази, обмежені повноваження у фінансуванні та веденні господарської діяльності, а також неоднозначність процедур отримання благодійної допомоги та залучення ресурсів громади створюють ризики для оперативності та прозорості функціонування ДФТГ. Недосконалість нормативної бази може призводити до неузгодженості дій між суб'єктами територіальної оборони, затримок у прийнятті управлінських рішень та обмежень у мобілізації ресурсів.

Виходячи з цього, доцільним є вдосконалення законодавства щодо правового статусу ДФТГ, встановлення єдиних процедур організації, фінансування та забезпечення їх діяльності, а також формування механізмів державної підтримки. На нашу думку, це дозволить підвищити ефективність інтеграції формувань у систему національної безпеки,

зміцнити обороноздатність держави та забезпечити стійкий розвиток системи територіальної оборони. Подальші наукові дослідження повинні зосередитися на розробці інтегрованих моделей управління добровольчими формуваннями територіальних громад, удосконаленні координації між підрозділами, органами місцевого самоврядування та силовими структурами, а також на впровадженні цифрових платформ для оперативного управління ресурсами та комунікації. Апробація таких підходів можлива у пілотних регіональних проєктах у стратегічно важливих громадах, що сприятиме підвищенню ефективності та оперативності діяльності системи територіальної оборони.

Література

1. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

2. Про основи національного спротиву: Закон України від 16.07.2021 № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

3. Положення про добровольчі формування територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1449. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1449-2021-п#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

4. Бутусов Ю. Добровольчі батальйони: структура, страхи, проблеми бойового застосування. 2014. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/dobrovolchi-batalyoni-struktura-strahi-problemiboyovogo-zastosuvannya-.html> (дата звернення: 15.10.2025).

5. Ворона П., Бобрицький Л. Добровольчий рух та волонтерство в Україні як самозахист суспільства від зовнішньої небезпеки. *Адаптація*

правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 17 листопада 2021 року). Полтава: Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, 2021.

6. Горпинюк О. Правовий статус діяльності добровольчих формувань територіальних громад. У *Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні: матеріали міжнар. наук. конф.* (м. Харків, 5 травня 2022 року). Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2022.

7. Завістовський О. Право громадян на участь у добровольчих формуваннях. У *Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції з нагоди відзначення Міжнародного дня прав людини* (м. Київ, 5 грудня 2024 року). Київ: ДНДІ МВС України.

8. Мина В. Місце сил добровольчих формувань територіальних громад в правоохоронній системі. У *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 6 лютого 2025 р.). Київ: Київський інститут Національної гвардії України.

9. Хорт І. Професійна підготовка підрозділів Сил ТрО в умовах правового режиму воєнного стану та відсічі збройної агресії РФ. У *Збірник матеріалів Міжнародного науково-практичного онлайн-семінару* (м. Кривий Ріг, 29 квітня 2022 року). Кривий Ріг: ДонДУВС, 2022.

References

1. Law of Ukraine “On Social and Legal Protection of Servicemen and Members of Their Families” dated 20.12.1991 № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (accessed 15.10.2025).

2. Law of Ukraine "On the Fundamentals of National Resistance" dated 16.07.2021 № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (accessed 15.10.2025).

3. Cabinet of Ministers of Ukraine Resolution "Regulations on Volunteer Territorial Community Formations" dated 29.12.2021 № 1449. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1449-2021-п#Text> (accessed 15.10.2025).

4. Butusov, Y. (2014, August 29). Volunteer battalions: structure, fears, problems of combat use. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/dobrovolchi-batalyoni-struktura-strahi-problemiboyovogo-zastosuvannya-.html>

5. Vorona, P., & Bobrytsky, L. (2021). Volunteer movement and volunteering in Ukraine as self-defense of society against external threats: Adaptation of the Ukrainian legal system to European Union law – theoretical and practical aspects. In Proceedings of the VI All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (Poltava, November 17, 2021). Poltava: Poltava Law Institute of Yaroslav Mudryi National Law University.

6. Horpyniuk, O. (2022). Legal status of the activities of volunteer territorial community formations. In Criminal Law Responses to Challenges of Martial Law in Ukraine: Proceedings of the International Scientific Conference (Kharkiv, May 5, 2022). Kharkiv: Yaroslav Mudryi National Law University.

7. Zavistovskyi, O. (2024). Citizens' right to participate in volunteer formations. In Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference on the Occasion of International Human Rights Day (Kyiv, December 5, 2024). Kyiv: DNDI of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

8. Myna, V. (2025). The place of volunteer territorial community forces in the law enforcement system. In Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Kyiv, February 6, 2025). Kyiv: Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine.

9. Khort, I. (2022). Professional training of territorial defense units under the legal regime of martial law and repelling armed aggression of the Russian

Federation. In Proceedings of the International Scientific and Practical Online Seminar (Kryvyi Rih, April 29, 2022). Kryvyi Rih: Donetsk State University of Internal Affairs (DonDUVS).